

Karel Jaromír Erben: Kytice – Rozbor díla

Jakub Rádl

Výňatek

Zlatý kolovrat

I

Okolo lesa pole lán,
hoj jede, jede z lesa pán,
na vraném bujném jede koni,
vesele podkovičky zvoní,
jede sám a sám.

historismus
zvolání, epizeuxis
epiteta, eufonie(e,o)
epizeuxis

A před chalupou s koně hop
a na chalupu: klop, klop, klop!
„Hola hej! otevřte mi dvěře,
zbloudil jsem při lovení zvěře,
dejte vody pít!“

epizeuxis, onomatopoeie
zvolání

Vyšla dívčina jako květ,
neviděl také krásy svět;
přinesla vody ze studnice,
stydlivě sedla u přeslice,
předla, předla len.

přirovnání

aliterace
epizeuxis

Pán stojí, nevěda, co chtěl,
své velké žízně zapomněl;
diví se tenké, rovné niti,
nemůže očí odvrátiti
z pěkné přadleny.

archaický přechodník
archaismus(zapomenul + 3.p.)

„Svobodna-li jest ruka tvá,
ty musíš býti žena má!“
dívčinu k boku svému vine -
„Ach pane, nemám vůle jiné,
než jak máti chce.“

„A kde je, děvče, máti tvá?
Nikohoť nevidím tu já.“ -
„Ach pane, má nevlastní máti
zejtra se s dcerou domů vrátí,
vyšly do města.“

II

Okolo lesa pole lán,
hoj jede, jede zase pán;
na vraném bujném jede koni,
vesele podkovičky zvoní,
přímo k chaloupce.

A před chalupou s koně hop
a na chalupu: klop, klop, klop!
„Hola! otevřte, milí lidi,

epizeuxis, onomatopoeie

ať oči moje brzo vidí
potěšení mé!“

Vyšla babice, kůže a kost:
„Hoj, co nám nese vzácný host?“
„Nesu ti, nesu v domě změnu,
chci tvoji dceru za svou ženu,
tu tvou nevlastní.“

Tématická stránka díla

- **literární druh a žánr:** lyricko-epický, sbírka především balad, pohádka (Zlatý kolovrat), legenda (Záhořovo lože), pověst (věštkyně)
 - balada (většina díla, typická Polednice, Vodník, ...) – lyricko-epická báseň, s pochmurným dějem a většinou tragickým koncem
 - pohádka (Zlatý kolovrat) – nadpřirozené jevy, živá voda, mrtvá voda, macecha + vlastní a nevlastní dcera, dobrý konec
 - pověst
 - legenda
- **téma a motiv:**
 - **hlavní téma:**
 - lidé poruší pravidla, morální zásady, jsou příliš chamtiví, nevěří v boha což se jim později vymstí a skončí špatně. Kladné postavy jsou naopak nakonec zachráněny
 - v úvodní a závěrečné básni se silně projevuje **vlastenectví**
 - častým tématem je **mateřská láska**, vztah matky a dítěte, ve *Vodníkovy* zdvojené (láska matky k dceři a zároveň dcery k jejímu dítěti, v protikladu), v *Dceřině kletbě* dcera proklíná svou matku, že ji nezastavila ve vztahu, v *Polednici* dítě matka k sobě tiskne tak moc, až ho udusí
 - **další motivy v díle:**
 - projevují se prvky **ústní lidové slovesnosti** – polednice, vodník, oživlí mrtví
 - motiv **viny a trestu** - i za malou chybu je člověk nelítostně a nepoměrně potrestán
 - **pokání** – uvědomí si hříšník své chyby, je mu odpuštěno a Bůh ho ochrání od neštěstí
 - **hororové motivy**
- **časoprostor:**
 - neurčitá doba, pravděpodobně doba, kdy bylo dílo psáno
 - neurčité venkovské prostředí (rybník, les, ...)
 - neurčitost časoprostoru je dána stále přepracovávanou a oživovanou ústní lidovou slovesností
- **zasazení výňatku do kontextu díla:**
 - **časoprostor:** počátek básně *Zlatý kolovrat*
 - **obsah:** Láska na první pohled – princ se zamiluje do dívky, kterou potká v lese
- **kompoziční výstavba**
 - dělení díla
 - jednotlivé básně mají stejné téma symetricky podle středu díla (1. a 12., 2. a 11., ...)
 - kytice a věštkyně jsou vlastenecké
 - Zlatý kolovrat a Záhořovo lože mají dobrý konec
 - kompozice úryvku
 - pět částí, každá dělena na sloky
 - kompozice chronologická
 - mnoho paralelismů, opakování a gradace
 - častý motiv tří, trojího opakování

Kompozice, postavy

Zlatý kolovrat

- vypravěč / lyrický subjekt: vnější, nezúčastněný vypravěč, er forma
- vyprávěcí způsoby: důrazné dialogy, také popisy
- typy promluv: přímá řeč
- **veršová výstavba:**
 - verš vázaný – 8, 8, 9, 9, 5 slabik
 - stopa – střídá se trochej a jamb

Postavy

- hlavní postavou je většinou dívka provázaná s matkou/dítětem mateřskou láskou
- nadpřirozené postavy – polednice, vodník, mrtvý ze *Svatební košile*
- Zlatý kolovrat
 - pán – dobrý král, zamiluje se do dívky

Jednotlivé skladby

- Kytice
- Poklad
- Svatební košile
- Polednice
- Zlatý kolovrat
- Štědrý den
- Holoubek
- Záhořovo lože
- Vodník
- Vrba
- Lilie – zařazena až později
- **Svatební košile** – dívka se proviní tím, že říká, že pokud se jí nevrátí milý z vojny, tak spáchá sebevraždu, milý jí je navrácen, ale vede ji do záhuby, nakonec si uvědomí své prohřešení a je zachráněna
- Věstkyně

Jazyk

- jednoduchý jazyk navazující
- jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku
- tropy a figury ve výňatku

Literárně historický kontext

- současní autoři:
- další autorova díla:

Zdroje